

„Õigetest vaestest, kes almust väärivad“.

Vaeste hoolekandest Tallinnas 1730. aastate vaeste nimekirjade põhjal

Triin Kröönström*

Varauusaegne ühiskond oli seisulik, selle madalamal astmel olid vaesed, kelle sekka kuulus väga erineva saatusega inimesi. Kerjused, hulgused, sandid ja prostituudid olid osa varauusaegsest linnapildist ning kuidagi pidid hakkama saama ka vanad ja haiged elanikud, lesestunud naised ning need, kes olid kaotanud oma vara õnnetuse läbi. Mida me teame nende inimeste eluolust, kas me mõistame nende eluraskusi? Lünkliku allikmaterjali tõttu on vaeste uurimist peetud keeruliseks. Ometi annab vähesegi olemasoleva teabe koondamine võimaluse saada parem ettekujutus, kes toona vaeste hulka kuulusid ning milline oli nende elutee, nende minevik ja võimalikud tulevikuväljavaated.

Käesolev artikkel on katse otsida kerjused, hulgused ja vaesed üles 18. sajandi Tallinna linnatänavatelt ja vaadelda lähemalt, milliseid vaeseid linna kogukond toetas. Ühtlasi otsitakse vastust küsimusele, kas vaesus oli Tallinnas seisulik ja sellisena põlvest põlve edasi kanduv.

Viimastel aastatel on Eesti ajaloolased pühendanud vaeste ja vaesuse uurimisele palju tähelepanu.¹ Linnavaeseid on käsitletud mõnevõrra vähem, kuid mõningaid uurimusi leiab nendegi kohta. Heino Gustavson,² Mati Laur,³ Inna Põltsam-Jürjo,⁴ Teet Veispak⁵ jt on käsitlenud kindlaid vaeste gruppe ja nende võimalikku hakkamasaamist. Vaeste linlaste eluolust, staatusastest ja kohast ühiskonnas on kirjutanud Otto Heinrich Elias⁶ ja Paul Johansen.⁷ Tallinna rahvuslikust ja sotsiaalsest koosseisust ning linlaste sotsiaalsest hierarhiast on kirjutanud

* Triin Kröönström (1972), Tartu Ülikooli doktorant; peaspetsialist, Tallinna Linnaarhiiv, Tolli 6, 15019 Tallinn, triin.kroonstrom@tallinnlv.ee

¹ Vt nt M. Seppel. Laiuse mõisa nälja- ja sõjakahjud Rootsi aja lõpul (1695–1704). – Rahvusarhiivi Toimetised = Acta et Commentationes Archivi Nationalis Estoniae, 2021, nr 4, lk 103–147; A-M. Taela. Liivimaa politseikorraldused vaeste ja kerjaste küsimuses enne pärisorjuse kaotamist (bakalaureusetöö, juhendaja PhD M. Seppel). Tartu, 2015; Ü. Tarkiainen. Vaestehoolekanne Põhja-Liivimaa külaühiskonnas 19. sajandil. – Ajalooline Ajakiri 2016, nr 2 (156), lk 215–244.

² H. Gustavson. Kõige vanem elukutse. Tallinn: Olion, 1991; H. Gustavson. Meditsiinist vanas Tallinnas kuni 1816. aastani. Tallinn: Valgus, 1969.

³ M. Laur. Kohtumõistmine vallasemade üle Pärnu maakohtus 1740. aastatel. – Tuna 2008, nr 4, lk 16–25.

⁴ Nt I. Põltsam-Jürjo. Kõlvatud naised Tallinna eeslinnas *anno* 1660 ja 1666. – Tuna 2009, nr 1, lk 72–87; I. Põltsam-Jürjo. Vaestehoolekanne Tallinnas (1346–1561). – Vana Tallinn 2002, XIII (XVII), lk 174–189.

⁵ T. Veispak. Naselenie Tallina v konce XVII – načale VIII vv. Social'nye nizey. Dissertacija na soiskanie učennoj stepeni kandidata istoričeskijh nauk. Tallin, 1986; T. Veispak. Vallaslapsed Tallinnas 17. sajandi lõpul ja 18. sajandi esimesel kümnendil. – Teaduste Akadeemia Toimetised, Ühiskonnateadused, 1986, nr 35 (2), lk 137–153; T. Veispak. Autud elukutsed Tallinnas Rootsi aja lõpul. – Vana Tallinn 1991, I (V), lk 33–38.

⁶ O. H. Elias. Lebensumstände und Mentalität der sogenannten Undeutschen im Tallinn 18. Jahrhundert: Vorproletariat oder deklassiertes Handwerk? – Vana Tallinn 2002, XIII (XVII), lk 96–111; O. H. Elias. Reval in der Reformpolitik Katharinas II: die Statthalterschaftszeit 1783–1796. – Quellen und Studien zur baltischen Geschichte, Bd 3. Bonn, 1978.

⁷ P. Johansen, H. von Zur Mühlen. Deutsch und Undeutsch im mittelalterlichen und frühneuzeitlichen Reval. Köln: Böhlau, 1973; P. Johansen. Kaugete aegade sära. Tartu: Ilmamaa, 2006.

Csaba János Kenéz⁸ ja Raimo Pullat⁹. Suurem osa neist ei käsitle küll linnaolusid 18. sajandi I poolel, kuid loovad siiski olulise raamistiku alljärgnevale uurimusele, mis analüüsib Tallinna vaeseid 1730. aastatel.

Vaeste hoolekande põhimõtted

16. sajandil hakkas kujunema mitmeks sajandiks püsima jäänud vaeste hoolekande korraldus, mis erines varasemast rahastusallikate ja eesmärkide poolest. Uue ajastu märgiks kujunes sotsiaalvaldkonna sekulariseerumine ja avaliku raha kaasamine maksude kaudu, mille abil sooviti anda hoolekandele sotsiaalselt distsiplineeriv suund.¹⁰ Varauusaja jooksul need hoiakud ja taotlused süvenesid ning neid võib täheldada kõikjal Euroopas ning samuti Eestis. Uute hoiakute kujunemisel oli oluline osa Martin Lutheri tegevusel. Viljaka reformaatorina sõnastas ta ootused uue aja sotsiaalhoolekandele, mis vastandusid reformatsioonieelsetele suhtumistele.¹¹ Vaeste abistamist ei käsitatud enam võimalusena teha hingeõnnistuseks häid tegusid, vaid Lutheri järgi pidi see olema kogukonna kohustus, mida tuli rakendada äärmise vajaduse korral: kui vähegi võimalik, tuli vaesed tööle panna.¹² Teisalt kajastasid muudatused ühiskonna arengut laiemalt. Võib näha, et sarnased suundumused olid iseloomulikud nii luterlikule kultuuriruumile kui ka piirkondadele, kus protestantlus ei levinud.

Martin Lutheri sõnastatud hoolekande printsiibid levisid ka luterlikku Tallinna ja avaldusid 1621. aastal vastu võetud jumalalaekamääruses, mis kujundas Tallinna vaestehoolekannet kuni 19. sajandini. Uue määruse kehtestamise järel vaadati põhjalikult üle hoolekande tuluallikad. Kõik varad (mh kirikute varad) koondati nn jumalalaekasse¹³ ning neid kasutati rae järelevalve all.¹⁴ Kuna hoolekande rahastusse kaasati nüüd ka avalik maksuraha, suurenes vajadus väljaminekuid kontrollida ja tekkis ühiskondlik ootus kulutuste tulemuslikkusele. 1621. aastal seati eesmärgiks panna kõik vaesed kirja ning liigitada nad õigeteks ja valedeks,¹⁵ et igaühe puhul oleks võimalik otsustada, kas tal on õigus toetust saada. Ehk teisisõnu oli vaja välja selgitada, millised on õiged vaesed, kes almust väärivad, ja valed, kes seda ei vääri. Vahetegemisest õigete ja valede vaeste vahel kujunes vaeste hoolekande võtmeküsimus ning järgneva pooleteise sajandi jooksul muutus liigitus järjest detailsemaks.¹⁶

Tallinna 1621. aasta jumalalaeka korralduses fikseeriti vaeste jagamine kolme rühma: seegivaesed, majavaesed ja tänavavaesed.

⁸ C. J. Kenéz. Beiträge zur Bevölkerungsstruktur von Reval in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts (1754–1804): Inaugural – Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Dr. phil. 1978. Käsikiri Tallinna Linnaarhiivis.

⁹ R. Pullat. Eesti linnarahvastik 18. sajandil. Tallinn: Olion, 1992; R. Pullat. Die Stadtbevölkerung Estlands im 18. Jahrhundert. Mainz: P. von Zabern, 1997.

¹⁰ R. Jütte. Disziplinierungsmechanismen in der städtischen Armenfürsorge der Frühneuzeit. – Soziale Sicherheit und soziale Disziplinierung. Beiträge zu einer historischen Theorie der Sozialpolitik, hrsg. v. Christoph Sachße und Florian Tennstedt. Frankfurt am Main, 1986, lk 101–118.

¹¹ L. Frohman. Poor Relief and Welfare in Germany from Reformation to World War I. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

¹² S. Kahl. The Religious Roots of Modern Poverty Policy: Catholic, Lutheran, and Reformed Protestant Traditions Compared. – European Journal of Sociology/ Archives Européennes de Sociologie/ Europäisches Archiv für Soziologie, Vol 46, No 1, Religion and Society (2005), lk 91–126, siin lk 102–104.

¹³ Kirikuid, koole ja sotsiaalhoolekannet finantseeriv ja nende tegevuse eest vastutav institutsioon, mis kujunes välja 16. sajandil ja tegutses kuni 1877. aastani.

¹⁴ Tallinna Linnaarhiiv (edaspidi TLA), 191.1.19, l. 19–32, siin l. 21–22. Vaestekorraldus, revideeritud üldise jumalalaeka korraldus, 1621.

¹⁵ Samas, l. 25p–28.

¹⁶ T. Kröönström. Uus ajastu Tallinna vaestehoolekandes. Normatiivsed muudatused 1599–1621. – Muutused, ümberkorraldused, uuendused. Varauusaja arenguhood Eesti- ja Liivimaal 1520–1800, koostajad M. Seppel, M. Maasing. TLÜ Kirjastus, Acta Humaniora sari, 2023.

Seegivaesed olid mõistagi õiged vaesed, sest nende seeki vastuvõtmine võrdus nende õigeks tunnistamisega. Enamasti olid need vanad ja/või haiged kohaliku kogukonna liikmed, kellele pakuti seegis peavarju ja toitu, vajaduse korral neid ka põetati.

Tänavavaeste hulka kuulusid isikud, kellel ei olnud linnas kindlat elupaika ja kes vajasisid linnalt rahalist toetust. Lisaks kerjustele ja hulgustele arvati nende hulka ka ajutiselt linnas peatunud isikuid: juhuslikke läbirändajaid, erinevaid põgenikke, endiseid sõjaväelasi, kes ühekordset toetust vajasisid või ka pikemaks ajaks eluaset ja ülalpidamist otsisid jne. Tänavavaeste hulgas oli nii õigeid kui ka valesid vaeseid, kuid linna hoolekande vaatevälja jõudsid neist üksnes õigeteks tunnistatud.

Õigete majavaestena nimetati määruuses abivajajaid, kes olid traditsiooniliselt kuulunud linna kogukonna hoole alla. Nime said nad selle järgi, et elasid kellegi teise majas, sageli keldris, saunas või mõnes muus abiruumis. Enamasti olid nad nagu seegivaesedki kohalikkude päritolu vanad, haiged, lesed, orvud või muul moel vaesusesse langenud isikud.¹⁷ 1621. aastal peeti nende vaesust õigustavaks põhjuseks kehalist nõrkust, mis tulenes õnnetusjuhtumist või vanadusest. Nii loeti õigete vaeste hulka näiteks õnnetuse tõttu vigaseks jäänud lapsi. Samuti kuulusid sellesse rühma kodanike lesed ning lesed väikeste või haigete lastega.¹⁸

Jumalalaeka korralduses manitseti kõiki linnaelanikke kasinusele ja kokkuhoidlikkusele. Laristajaid lubati trahvida ning hoiatati ka laiskuse ja kõlvatu elu eest – sellega fikseeriti nn valed vaesed, kellele almust ei jagatud. Valede vaestena nähti laisku ja hooletuid, kes enese süü läbi vaesusesse olid langenud, neid, kes jumalavallatut elu elasid ja juhuslikke hulguseid, kellel ringi hulkumiseks mõjuvat põhjust ei olnud. Korralduses viidati apostel Paulusele: „Apostel Pauluse reegli kohaselt tuleb eelistada jumalakartlikke; kui aga keegi töötada suudab ja laiskuse tõttu ei taha seda teha, siis ütleb jumalasõna: „Kes ei tee tööd, ei pea ka sööma.““¹⁹ Apostel Pauluse kirjast võetud tsitaati kasutati sageli, et uut suhtumist vaesusesse põhjendada. Just selle tsitaadiga selgitab ka Martin Luther vajadust eristada vaeseid õigeteks ja valedeks.²⁰ Valedeks ehk väärituteks vaesteks peeti lisaks laiskadele ka näiteks vallasemasid, prostituute, hulguseid, kes ei olnud füüsiliselt töövõimetus, juhuslikke võõraid, kellel ei olnud ringirändamiseks mõjuvat põhjust, jt sarnaseid isikuid.

17. sajandi jooksul muutus vaeste liigitamine järjest detailsemaks. Õigeteks ja valedeks jagamise edasiarendusena võeti kasutusele klassid. 1698. aastal koostatud õigete vaeste nimekirjas olid vaesed jaotatud kolme klassi: 1. pimedad ja väga kehvade tervisega isikud; 2. vanadusest nõdrad, kes enda eest hoolitseda ei suuda; 3. terved, lihtsalt vanad ja väga vaesed, sh orvud.²¹ 1784. aastal jagati linnavaesed teise põhimõtte alusel koguni viide klassi: linnaseegi vaesed, Jaani seegi vaesed, majavaesed, kes saavad toetust kord kvartalis, majavaesed, kes saavad toetust iga kuu, ja tänavavaesed.²²

Vaeste nimekirjad 1730. aastate alguses

Abivajajate nimekirju koostati enamasti hoolekande korraldamise eesmärgil. Esimene majavaeste nimekiri on säilinud 1528. aastast.²³ 1674. aastal tehti inventuur kõigi linna vaeste hulgas. Üles kirjutati need, kes liigitusid õigeteks vaesteks, ja neile määrati toetus.²⁴ 1696. aasta näljaajast pärineb orbude ja tänavalaste nimekiri ning samast ajast on säilinud ka seegielanike

¹⁷ Vt T. Kala. Lauagildi majavaeste nimekiri, veebruar 1528. – Tallinna ajaloo lugemik, 2014, lk 119–121.

¹⁸ TLA, 191.1.19, l. 27v–28. Vaestekorraldus, revideeritud üldise jumalalaeka korraldus, 1621.

¹⁹ Samas, l. 27. Pauluse teine kiri tessalooniklastele, alapeatükk „Käsk töötamiseks“ 3:10: Kes ei taha töötada, ärgu ka söögu.

²⁰ Vt nt M. Luther. An den Christlichen Adel deutscher Nation von des Christlichen standes besserung. Valentin Schumann, 1520, pagineerimata.

²¹ TLA, 230.1.Bd 8 I, l. 50–53. Vaeste ülevaatus, 1698.

²² TLA, 235.1.38, l. 385–386. Ülevaade selle linna vaeste-, seegi- ja ketrusmajast, 31.07.1784.

²³ T. Kala. Lauagildi majavaeste nimekiri, lk 119–121.

²⁴ TLA, 230.1.Bd 4, l. 10–11. Armetute vaeste toitmisest Jaani seegis, 1658.

nimekiri.²⁵ Üksikuid lühikesi nimekirjafragmente on sellest perioodist säilinud veelgi, kuid kõige põhjalikumad ja ülevaatlikumad on linnavaeste nimekirjad aastatest 1731 ja 1732.²⁶ Sarnased, kuigi mitte sama põhjalikud nimekirjad, mis koostati seoses üleminekuga asehalduskorrale, on säilinud ka aastatest 1770–1792.²⁷ Lisaks on 1720. aastate teisest poolest kuni 18. sajandi keskpaigani vaeseid erinevate kriteeriumite alusel loendanud ka Tallinna toomkiriku ülemvaimulik Christoph Friedrich Mickwitz.²⁸ Käesolevasse artiklisse on toomkiriku nimekirjad kaasatud vaid üldpildi avardamiseks, sest detailsemaks vaatlemiseks vajavad need oma subjektiivse iseloomu tõttu teistsugust konteksti.

Lisaks vaestele on varasemast ajast teada veel teistegi probleemsete linnaelanike registreerimisi, näiteks on aastatest 1660 ja 1666 säilinud prostituutide nimekiri.²⁹ Püha Vaimu kirikuraamatutes on eraldi arvet peetud vallaslaste üle,³⁰ kuid eeskätt koondavad säilinud nimekirjad vaeseid, kes kvalifitseerusid linna toetusele ehk nn õigeid vaeseid. Nii on ka 1731. ja 1732. aasta abisaajate nimekirjadesse kantud vaid need vaesed, keda peeti 18. sajandi esimesel poolel abi vääriliseks.

Pärast Põhjasõda taastus Tallinn ajapikku sõjast ja katkust ning uuenes ka linnarahvastik. Paraku ei ole ajavahemikust 1719–1753 Tallinna elanikkonna üldarvu kohta andmeid. Alles 1754. aastal viis raad senati korraldusel all-linnas läbi elanike loenduse.³¹ Selle järgi oli all-linnas 6519 elanikku,³² s.o veidi üle kahe korra rohkem kui 1718. aastal (3118 elanikku).³³ Oletuslikult võis 1730. aastate alguses olla Tallinnas umbes 4000 elanikku.³⁴

1730. aastal sai Vene keisririik uue valitseja, Anna Ivanovna. Soovist taastada riigi osalus sotsiaalhoolekandesüsteemi rahastamises,³⁵ asus raad valdkonda korrastama ning ilmselt valmisid 1731. ja 1732. aasta vaeste nimekirjad just selle töö käigus. Nimekirjad, mis koostati jumalalaeka korraldusel, anti hiljem üle 1751. aastal moodustatud linna seekide ja tänavavaeste direktoriumile (ehk seekide ja tänavavaeste kassale) ning need sisalduvad Tallinna Jumala- ja Viljalaeka, Seekidekonvendi arhiivis.³⁶

1731. aasta nimekirjal laiemat sissejuhatust ega koondpealkirja ei ole, küll on aga vaesed jagatud temaatilistesse gruppidesse, mis on pealkirjastatud järgmiselt:

- saksa rahvusest isikud, kes enda ülalpidamiseks igakuist toetust vajavad, mõned elavad kroonumaal, sh on ka võõrad ja välismaised isikud, 30 inimest;
- vaesed, kes saavad linnaseegis oma igakuise ülalpidamise toidu ja joogi näol, 8 inimest;

²⁵ TLA, 234.1.22, l. 2–14. Seegi- ja tänavavaeste nimekirjad, 1696.

²⁶ Samas, l. 15–33. Vaeste nimekirjad, 1731–1732.

²⁷ Venemaa 1775. aasta kubermangureformi laiendamisega Läänemere provintsidele 1783. aasta 3. juulil kehtestati Balti kubermangudes samasugune haldus- ja valitsemiskorraldus nagu teistes Venemaa kubermangudes. Tallinna asehaldurkonna kõrgeimaks haldusasutuseks sai asehaldurkonna valitsus eesotsas kuberneriga, kõrgeimaks finantsorganiks oli kroonupalat asekubeneri eesistumisel.

²⁸ TLA, 237.1.21. Kirikuraamat koguduse eriliste asjaolude ja teadete jaoks, Reval, *anno* 1724, 1724–1831.

²⁹ TLA, 230.1.Bs 7 I, l. 384–386v. Kurzer Auszug wie es sich dies Jahr, nemblich Anno 1660 den 13. u. 14. Juny bey der Visitation in den 4 Quartiren draussen vor der Stadt sich befunden. (Hurenvisitation), 1660. Seda nimekirja on käsitlenud I. Põltsam-Jürjo. Kõlvatud naised Tallinna eeslinnas *anno* 1660 ja 1666. – Tuna 2009, nr 1, lk 72–87.

³⁰ TLA, 238.1.1. Sünni, abielu ja surma registreerimise raamat, 1695–1731; TLA, 238.1.2. Sündide, abielude ja surmade registreerimise raamat, vallaslaste registreerimine 1748–1773.

³¹ K. Mäeorg, M. Maiste. Rahvastik 18.–19. sajandil. – T. Kala, L. Kõiv, O. Liivik (koost). Tallinna ajalugu, III köide. Tallinn: Tallinna Linnaarhiiv, 2019, lk 49–54.

³² TLA, 230.1.BK 18, l. 79–127. Tallinna linna jurisdiktsiooni all läbiviidud loenduse järgi linnas leiduvate isikute loend, 1754.

³³ K. Mäeorg, M. Maiste. Rahvastik 18.–19. sajandil, lk 50.

³⁴ See arv on tuletatud sündide arvu alusel (sünnistatistikat vt R. Pullat, U. Mereste. Über die Formierung der Stadtbevölkerung im 18. Jahrhundert und die Rekonstruktion der Zeitreihen in der geschichtlichen Demographie (anhand der Kirchenbücher). Köln, 1982, lk 10–12).

³⁵ TLA, 230.1.BH 31, l. 56–59. Tallinna rae kiri keisrinnale varasema riigi abi kohta, 1730.

³⁶ TLA, 234.1.22. Seekides ja lahtisel hoolekandel olevate hoolealuste nimekirju, 1696–1796.

- vaesed, kes elavad Jaani hospitalis eeslinnas ja saavad igakuise ülalpidamise toidu ja joogi näol, 11 inimest;
- vaesed, kes saavad igakuise ülalpidamise rahas, mõned neist elavad kroonu maal, mõned linna jurisdiktsiooni all, 20 inimest.

Teisisõnu võib antud alajaotusi nimetada järgmiselt: tänavavaesed, linna seegi elanikud, Jaani hospitali elanikud ja majavaesed. Tegelikult ei järgita nimekirjades neid alajaotusi aga kuigi rangelt. Nii leiame tänavavaeseid majavaeste ja võõraid seegivaeste hulgast ning saksa rahvusest isikuid kõigist gruppidest.

1732. aasta nimekiri on koostatud 27.–30. septembril. Nimekirja alguses märgitakse, et vaesed pidid isiklikult kohale ilmuma ja oma olukorra kohta selgitusi andma.³⁷ Koostatud nimekirja nimetatakse mihkklipäeva visitatsiooniks ning sellele on alla kirjutanud seegikassa ülemeestseisja Claus Johann Nottbeck, linna eesti koguduse diakon Eberhard Gutsleff (noorem), Suurgildi vanem Jürgen Mansfeldt, Suurgildi eestseisja Johann Hornung ja Kanuti gildivanem Berend Johann Raash.³⁸

Välja toodud grupid on sarnased eelmise aasta nimekirjaga, kuid neid nimetatakse teisiti:

- majavaesed, 33 inimest;
- tänavavaesed, 83 inimest;
- linnaseegi vaesed, 7 elanikku;
- hospitali vaesed ehk Jaani seegi hospitali elanikud, 13 inimest.

1731. aasta nimekirja on kantud 69 ja 1732. aasta nimekirja 130 leibkonda. Osa nimesid neis kahes nimekirjas kattub – kokku on kahe nimekirja peale nimetatud 154 isikut, koos perekonnaliikmetega 156 isikut. Kirjutaja ise märgib, et 1731. aastal on abivajajaid 149 (vs nimekirjas 69).³⁹ Erinevus võib tuleneda sellest, et kõik isikud ei ole nime järgi kirja pandud või ei ole isikute hoolealused nimekirja märgitud. Arvepidamise järgi saame oletada, et sel ajal kvalifitseerus linna hoolekande abile aastas umbes 150 isikut.

Neis kahes nimekirjas esinevad kõik kolm linna asjaajamises figureerivat vaeste gruppi: maja-, tänava- ja seegivaesed. 1730. aastatel olid vaesed jagatud toetuse suuruse järgi seitsmesse klassi, kuid selles liigituses on paljudi ebamäärast. Ka ei kehtinud siis veel asehalduskorrale ülemineku raames 1784. aastal koostatud linnamajanduse ülevaates sisaldunud põhimõtte, mille järgi majutati linnaseegis kodanikuseisusest isikuid ja Jaani seegi hospitalis lihtrahvast ja mittesakslasi maalt.⁴⁰ 1730. aastatel viibis neis mõlemas käsitöölisi, aga ka ilma perekonnanimeta lihtinimesi ja näib, et gruppidesse on abivajajad liigitatud üpris juhuslikult. Ebamäärase ja ebajärjepideva liigituse tõttu on käesolevas artiklis vaadeldud nimekirjadesse kantud vaeseid ühtse rühmana.

Abi anti vaestele kas rahas või neile pakuti seegis tasuta elamist koos toidu ja joogiga. Raha maksti eelkõige maja- ja tänavavaestele, kes – nagu juba öeldud – olid jaotatud seitsmesse klassi: 7. klassi toetus oli 22 kopikat, sealt edasi 27, 32, 43, 54, 64 ja esimeses klassis 80 kopikat kuus.⁴¹ Et toetuste suurustes paremini orienteeruda, olgu järgnevalt välja toodud mõned tollased hinnad. Näiteks maksis 1745. aastal 1 nael⁴² head veiseliha 2 kopikat, kehvem liha, kaelatükk ja hakkliha 1,5 kopikat nael, 1 toop⁴³ õlut 1–3 kopikat, toop piima 2 kopikat, toop lihtsat Tartu viina 12 kopikat ja ürtidega maitsestatud viin 20 kopikat toop. Ühenaelane leib maksis ühe kopika, 17-loodine⁴⁴ sai või vesikringel samuti ühe kopika.⁴⁵ Keskmise toetuse saaja (43 kopikat) võis seega kuus osta

³⁷ TLA, 234.1.22, l. 25. Vaeste nimekiri, 1732.

³⁸ Samas, l. 28v.

³⁹ Samas, l. 18v. Vaeste nimekiri, 1731.

⁴⁰ TLA, 235.1.38, l. 385–386. Ülevaade selle linna vaeste-, seegi- ja ketrusmajast, 31.07.1784.

⁴¹ TLA, 234.1.21, l. 120. Tänava- ja seegivaeste kassa, 1730.

⁴² 1 nael = pisut alla poole kilo.

⁴³ 1 Tallinna toop = 1,18 liitrit.

⁴⁴ Umbes 200-grammine.

⁴⁵ TLA, 230.1.Bs 45, l. 36. Kindralkuberneri poolt fikseeritud tarbekaupade hinnakiri 1745. aasta jaanuarist.

In Straßens Armen.

26

1. Catharina Hans Caspers Tochter eine alte Magd hat
große Entlohnung in dem Hospital in der Vorstadt — 80 Gps
2. Michel Hans Sohn ein alter Knecht in dem selb. Hospital 80 —
3. Anno, Reins Saack seine Wittwe, aber in's Pfand — 80 —
4. Thomas Tonnis Sohn ein blinder Guller — — 80 —
5. Kerst Hinrichs Wittwe, alt und blind — — 80 —
6. Michel Tilkan, ein blinder Guller — — 80 —
7. Pello Matz ein alter blinder Guller — — 64 —
8. Anno, Jakob Thomas Wittwe in dem Hospital in der Vorstadt, der Mann ist Soldat unter de la Gardie Regiment geblieben 64 —
9. Triin, Mathias Sackers eine Weinbrenner Wittwe in der Vorstadt des Hospital — — 54 —
10. Gootzi Michkel ein ganz neuer Liffer — — — 43 —
11. Marri, eine Soldats Wittwe vom Geckoff Regiment 32 —
12. Maria, eine Hauks Soldats Wittwe — — — 43 —
13. Margaretha, Berends Tochter eine Tamours vom Graf Mellins Regiment Wittwe — — — 43 —
14. Wolber Thomas Tochter, eine halbe Soldats Wittwe in der Vorstadt des Hospital — — — 43 —
15. Gerdrud, eine halbe Soldats Wittwe in der Vorstadt des Hospital — — — 54 —
16. Marri eine Soldats von der Linie milice Wittwe in dem selb. Hospital — — — 43 —
17. Lise eine halbe Soldats Wittwe aber in's Pfand — — 22 —
18. Cophi, eine Besinder Wittwe aus Länland — — 32 —
19. Catharina, Niels Tochter eine Ghorden Länland Wittwe bey Nicolai Kirch eine in der Vorstadt des Hospital — — 43 —
20. Lise Beth Peers Tochter eine alte Magd aber in's Pfand 43 —
21. Peter Hansson, ein miserabler Knecht, ein in's Pfand mangelfalt, aber in's Pfand — — — 32 —
22. Anno, eine Arbits Annel Wittwe, ein hässlich Guller, aber in's Pfand — — — 54 —

kas 20 kg leiba, 10 kg liha, 2 ämbrit piima, 2 ämbrit õlut või 4 liitrit viina. Nädalaraha eest võis saada näiteks pool kilo liha, 1 kilo leiba, 1 liitri õlut ja 1 liitri piima ning paar kopikat jäi siis veel köögiviljade või muude kulutuste jaoks. Lisaks võib veel märkida, et lihtne töömees teenis 18. sajandil Tallinnas 12 kopikat päevas, väljaõppinud tislter 28 kopikat ja müürsepp 35 kopikat.⁴⁶

Vaesuse põhjused

1731. ja 1732. aasta nimekirjades nimetatud 156 isikust 128 puhul on võimalik välja lugeda nende vaesuse põhjus. Konkurentsituult kõige sagedasemaks põhjuseks on lesestumine, nii on see koguni 81 juhul. Lesed olid naised, kes mehe surma järel olid jäänud üksinda või kasvatasid üksi lapsi, samas võisid nad olla ka vanad ja haiged. Igal juhul näib lesestaatus olevat olnud põhjus toetust saada ehk olla tunnistatud n-õ õigeks vaeseks.

Siiski ilmneb ka leskede puhul, et eelistatud seisundis olid kohaliku päritolu isikud ja sageli proovib abivajaja ise esile tuua oma seotust kogukonnaga. Paljud lesed on märkinud, et nad on endiste linna teenistuses olnud isikute abikaasad. Näiteks oli Trino kadunud abikaasa Matthis Sassen töötanud linna kivimurrus,⁴⁷ Catharina Nielstochter oli Niguliste kiriku kellamehe lesk, samuti said toetust mündrik Thomas Hamersi lesk Gerdrut ja mitmed linnasoldatite lesed (Maria, Wolber Thomastochter, Gerdrut). Suur osa neist on lihtsast soost, paljud ilma perekonnanimeta, kuid on ka käsitöölise leski, näiteks kübarsena lesk Elisabeth Bieselstein, ja mõned kirikuõpetajate lesed, näiteks „preestri lesk“ Maria Bars jne.

Kuigi paljud nimekirjadesse kantud vaestest jäävad esmapilgul anonüümseks, on mõne abivajaja elukäiku siiski võimalik lähemalt vaadelda. Üks selliseid on leitnant Bachi lesk Helena Sophia Voss, kes sai linnalt iga kuu 80 kopikat ehk suurimat toetust, mida igakuiselt maksti. Helena Voss oli Tallinna raemuusiku tütar, tema esimene mees oli lossifoogt. Alates 1712. aastast elas ta koos oma uue pandipidajast mehega maal. Mehe surma järel elas ta veel kolm aastat maal, kuid kolis 1729. aastal koos kahe pojaga elama Tõnismäele, kus naise sõnul said tema pojad tasuta koolikoha. Tõepoolest, 1729. aasta oktoobris on kantud orbudekooli nimekirja kaks sõjaväelase Bachi poega, kelle kohta on märgitud, et nad elavad ema juures ja saavad ühe rubla kuus. Hiljem on nimekirja lisatud, et nad lahkusid koolist 1731. aastal.⁴⁸ Perekond asus elama Järva-Madise kiriku juurde, kuid sai edaspidigi Tallinnalt igakuist toetust: ka 1732. aasta vaeste loetelus seisab Tallinna majavaeste nimekirjas Järva-Madise kiriku juures elanud pandipidaja lesk Helena Sophia Voss.

51 isiku juurde on märgitud, et nad on vanad, haiged, voodihaiged, ehk saavad toetust tervislikel põhjustel. See on ka kõigis hoolekannet reguleerinud korraldustes peamine põhjus, mille alusel oli võimalik toetust taotleda. Linnavaeste nimekirjas on 26 isiku puhul märgitud vaesuse põhjuseks vanadus, vahel kaasneb vanusega haigus, 25 isikut on olnud invaliidid, sh 18 neist pimedad või kehva nägemisega. Silmahaigused oli sage vaesuse põhjus, pimedaid on nii tänava- kui ka seegivaeste seas. Osa pimedatest on vanad, kuid nende hulgas on ka noori ja lapsi. Näiteks on abi antud kohaliku aedniku pimedale pojale Wilhelm Wewitzile ja pime oli ka lipnik Laars Nummersi tütar Elisabeth, kes elas Tõnismäel leitnant Hastferi majas ja sai linnalt kvartalis 40 kopikat. Nägemisprobleemide põhjuseid tuleb otsida olematust ravist, kehvast valgustusest ja suitsevatest küttekolletest.⁴⁹ Lisaks olid vaeste hulgas mõned lombakad ja mõned voodihaiged. Üks vana teenija Mari, kes elas Jaani seegi hospitalis, kannatas aga näiteks langetõve käes (*Fallende seuche*).

⁴⁶ O. H. Elias. Lebensumstände und Mentalität, lk 102–105.

⁴⁷ Kui kirjeldatud isik esineb 1731., 1732. aasta vaeste nimekirjas, ei ole eraldi viidet lisatud, kõik nimekirjad on viite all TLA, 234.1.22, l. 15–33.

⁴⁸ TLA, 237.1.21, l. 76v. Orbude nimekiri, alates 1725. aastast.

⁴⁹ M. Seppel. Kui haiged olid talurahva silmad Liivimaal 19. sajandi alguses? – ÕESI aastaraamat 2011, lk 144–172.

Omad ja võõrad

Õigete vaeste väljaselgitamiseks on 1730. aastatel nimekirjadesse kirja pandud, kui toetuse paluja on Tallinnasse sisse rännanud. Võõraste puhul rakendati rangemalt reegleid, mis toetuse saamist piirasid. Toetuse määramisel sisserändajatele said üldlevinud tava järgi otsustavaks tervislikud põhjused, orvuks jäämine ja hätta sattumine ajutiselt reisil olles, lisaks toetati usu- ja sõjapõgenikke.⁵⁰ Tallinna vaeste nimekirjades usupõgenikke ei esine. Küll aga on teada, et toomkoguduses maksti 1730. aastate alguses toetust seitsmele Tallinna saabunud juudile (neli neist olid juudi rabid), keda on toomkiriku arvepidamises käsitletud usupõgenikena.⁵¹ Vähemalt üks neist, rabi Seeligmann, oli saanud Tallinna raelt kerjaõiguse juba 1716. aastal.⁵² 1730. aastal kinnitati üle, et tal on õigus almuseid paluda,⁵³ ja kui ta suri, sai tema poeg Johann Gottlieb toomorbude koolis tasuta koha.⁵⁴ Samuti torkavad toomkoguduse toetuse saajate hulgas silma tulekahju ohvrid, kelle puhul ei küsitud abiraha määramisel isiku päritolu järele. Tulekahju ohvritena on toetuse saajate nimekirja märgitud üheksa isikut, kuus neist mehed. Kõige kaugemalt saabunud kannataja on kaupmees Kopenhaagenist, kelle vara oli ära põlenud ja kes sai toetust aprillikuisest korjandusest 1732. aastal.⁵⁵ Tulekahju läbi on kannatanud ka mõned kohalikud talupojad (näiteks Jürgen Kohl, talupoeg Kuusalu kihelkonnast).⁵⁶

Tallinna linna vaeste nimekirjadesse kantud 156 isikust 122 puhul on päritolu tuvastatav, neist 95 olid kohalikud elanikud ja 27 võõrad. 34 isiku puhul ei ole päritolu märgitud, kuid pigem võib neid pidada kohalikeks, sest pärinemine mujalt tõuseb toetuse määramisel esile olulise lisainfona ja eeldatavasti oleks see võõraste puhul ka kirja pandud. Kohalikeks on liigitatud Tallinnas või selle ümbruses elavad ja tegutsevad isikud, samuti need, kelle puhul oli toetuse saamise põhjuseks märgitud kohalik päritolu. Samas leiab vaadeldud nimekirjadest paar isikut, kes olid Tallinnast pärit, kuid elasid mujal: neile saadeti toetus nende elukohta järele. Näiteks sai tallinlanna Dorothea Habbe, kelle kohta märgiti, et ta on pime ja et tal on vaimuhaige tütar, linnalt toetust (80 kopikat kuus), mis talle igakuiselt tema elukohta Tartusse saadeti. Selliseid toetuse saajaid oli siiski vähe.

Vaeste nimekirjadesse on kantud võõraid nii lähemalt kui ka kaugemalt. On neid, kes tulid Tallinna Narvast, Saaremaalt või Tartust, ning selliseidki, kes tulid Holsteinist (nt Dorothea Berg, kes oli linna majutatud), Rootsist (nt Rootsi ratsaväelase lesk Anna Maria Schneider, kes elas Dahlmanni kõrtsis) ning üks pime naine tuli koguni Tilsitist (Frisina Flinck). Suur osa Tallinnalt sotsiaalabi saanud võõrastest olid kas sõjaväelased, nende lesed või kõrgematest seisustest isikute (haritlased, pastorid, ametnikud) lesed. Olid ka mõned käsitöölised ja talupojad, kuid nemad on enamasti kas väga vanad või invaliidistunud. Endised sõjaväelased ja sõjavangid kuulusid ühte gruppi sõjapõgenikega ja sellistele vaestele sisserändajatele maksti toetust ka ilma lisatingimusteta nagu raske tervisekahjustus või varasem seotus kohaliku kogukonnaga. Teised toetust saanud sisserändajad olid kas haiged, vanad või ajutiselt hätta sattunud isikud.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kohalik päritolu andis toetuse saamisel küll eelise, kuid nagu näitavad 1730. aastatel koostatud toetust saavate vaeste nimekirjad, abistati ka sisserändajaid, kui nad olid vaesunud mõjuvatel ja ühiskonnas aktsepteeritud põhjustel.

⁵⁰ A. Bingener, G. Foquet, B. Fuhrmann. Almosen und Sozialleistungen im Haushalt deutscher Städte. – P. Johaneck (hrsg.). Städtisches Gesundheits- und Fürsorgewesen vor 1800 (= Städteforschung, 50). Köln, 2000, lk 41–62, siin lk 56–57.

⁵¹ TLA, 237.1.21, l. 102. Tänavavaeste kataloog, 1730–1739.

⁵² TLA, 230.1.Ab 153, lk 58. Raeprotokoll, 24.01.1716.

⁵³ TLA, 230.1.Ab 169, lk 1415. Raeprotokoll, 8.09.1730.

⁵⁴ TLA, 237.1.21, l. 102v, nr 50. Tänavavaeste kataloog, 1730–1739.

⁵⁵ Samas.

⁵⁶ Samas.

Kerjused

Kerjuseid esineb 1730. aastate alguse Tallinna linnavaeste nimekirjades vähe. Kõigest kuue isiku kohta on märgitud, et nad on kerjused, ja tähelepanuväärsel kombel on nad kõik mehed. Kolm neist olid vanad ja pimedad (Thomas Tönnisohn, Michel Tilkan ja Matz Pello). Christian Regier elas koos naisega Tõnismäel ja käis ringi kerjakotiga; toomkoguduse vaeste nimekirjas on aga keegi kaupmees Ehrenfeld Leichnitzist (?), kes kerjas M. Neuholtzi ees.⁵⁷ Samuti leiab toomkogudusest toetust küsinud kerjuste seast Türgist pärit kerjuse nimega Mazza Bottum,⁵⁸ kelle kohta pole aga praegu midagi enam teada.

Ilmselt oli kerjuseid vaeste nimekirjades vähe põhjusel, et neid ei peetud abi vääriliseks. Eeldati, et kerjused saavad almuste abil ise hakkama, mistõttu neil pole õigust avaliku hoolekande korras toetust saada. Sama kehtis isegi seegivaeste kohta: 1674. aasta seegi hoovimeistri ametikirjelduses on märgitud, et kui keegi seegielanikest kerjab, siis tuleb ta seegipajukist ilma jätta.⁵⁹ Teisest küljest sooviti kerjamist ära keelata korduvate määrustega, mida andsid välja nii linn kui ka riik, kuid päriselt see siiski ei õnnestunud ning nii pidi hoolekanne tegelema ka kerjustega.

Vaadeldava perioodi alguses joonistus välja kaks eriilmelist kerjajate gruppi. Neist esimesse kuulusid ametliku kerjaõigusega isikud, kes olid reeglina kaotanud mõjuvatel põhjustel oma harjumuspärase elustandardi ja elatasid end kerjates. Sellised isikud arvati nn õigete kerjuste gruppi ja neid prooviti igati aidata. Teise grupi moodustasid juhuslikud hulgused, kes liikusid ellujäämisvõimalusi otsides almuste abil ühest kohast teise. Viimastega linna sotsiaalhoolekanne ei tegele, mistõttu nad ei jõudnud ka linna hoolekande nimekirjadesse. Pigem prooviti neid linnast välja ajada. Avalikus ruumis taluti kerjajatena üksnes neid, kellele oli antud selleks ametlik luba.

Kerjus Tallinna maalijate tsunfti meistri Carl Friedrich Hoecki joonistuselt, 1813. TLA, 190.1.231, l. 33

⁵⁷ Samas. Ei ole päris selge, mida selle all mõeldi, võimalik, et tegemist oli Neuholtzi kõrtsiga.

⁵⁸ Samas, l. 102v.

⁵⁹ TLA, 230.1.Bd 4, l. 16. Seegi hoovimeistri ametist, ca 1660.

Vaesed mehed

1730. aastate alguse Tallinna vaeste nimekirjades on 126 naist, 30 meest ja 5 last. Mehi on vaeste hulgas vähem, sest meestel oli lihtsam elatist hankida. Teisest küljest ei tahtud mehi avalikest vahenditest toetada, ilma et selleks oleksid olnud väga mõjuvad põhjused. Mõjuvaks põhjuseks oli raske haigus või puue, näiteks on suur osa erinevatesse vaeste nimekirjadesse kantud mehi pimedad või lombakad. Samuti aeti meeste puhul täpsemalt järke, millised olid konkreetse isiku õigused hoolekande korras toetust saada, et seda ei antaks nn valevaestele ehk vääritudetele vaestele.

Nimekirjades ei esine tõepoolest ainult meest, kelle abipalvet poleks selgelt põhjendatud. Enamik toetust saavaid mehi on vanad ja/või invaliidistunud. Näiteks on märgitud, et kindameistri sellil Bartholomeus Busekistil olid väga kehvad silmad, Thomas Tõnnisohn ja Michel Tilkan olid pimedad kerjused, Reino Juhhan oli haige tööline, kellel olid „laisad jalad“ jne. Lisaks haigusele ja/või vanadusele oli enamasti märgitud ka konkreetse isiku seos kogukonnaga (näiteks Karjatse Jürri oli endine linnakarjane; Berend Schroeder Oleviste kiriku endise kõstri poeg ja sünnist saadik pime; Rootsi Mihkel sinne kalur).

Meestest abikäijate puhul on eriti hästi näha, kui oluliseks peeti abitaotleja kohalikkust päritolu. Aja jooksul hakati seda arvestama järjest enam. Nii mõnigi mees on teinud pingutusi, et oma seost kogukonnaga tõestada. 1731. aasta nimekirjas seisab Tõnnis Tõnnisson, kes sai linnaseegist rahalist toetust (22 kopikat kuus), mida on põhjendatud nii: „Ta elab Toompeal endise kellalööja Jürgen Martensoni juures, on nimetatud kellamehe naise vend, kes nimetab ennast Catharina Tõnnistochter, nende vanemad elavad kroonu maal, tema isa ei olnud ametmees, vaid töötas oma venna juures päevilisena.“ Kuna näidatud on nii Tõnnissoni sugulus kellamehega kui ka asjaolu, et tema isa on ümbruskonnas töötanud, võis teda lugeda kohalike majavaeste hulka ja talle toetus määrata. 1732. aasta toetusesaajate hulgas teda enam ei ole.

Kõige suurem ja mitmekesisem grupp vaeseid mehi on endised sõjaväelased. Nende hulgas on erineva päritoluga isikuid ja ilmselt peeti sõjaväelasi ja nende leski abivääriliseks eeljärjekorras. Tallinna tänavavaeste nimekirjas oli 47 sõjaväega seotud abisaajat, kellest 8 olid mehed ja 39 sõjaväelase lesed. Oli ohvitseri, allohvitseri, soldateid ja linnasoldateid. Otto Petersohn oli teeninud De la Gardie rügemendis soldatina, Hans Hush oli teeninud samuti soldatina Mellini rügemendis, Hans Siemonsohn oli soldat, kes oli sisse rännanud Soomest ning lisaks oli ta pime. Toompeal suhtuti sõjaväelastesse leebemalt ja pakuti neile tuge ka juhul, kui nad ei olnud vigased. Näiteks oli konstaabel⁶⁰ Magnus Schults saanud Tallinna Moskvast ning ootas protsessi kubeneri juures, mis pidi aset leidma 29. juunil 1730. aastal, seni maksti talle toetust toomkiriku vahenditest.⁶¹ 1734. aastal maksti toetust Saksamaalt pärit vanale soldatile Christoph Obermannile.⁶² Samuti sai toetust Preisi teenistuses olnud taanlasest kapral Friedrich Giehse, kes saabus Tallinna koos naisega.⁶³ Kuna sõda (sõjaväeteenistus, sõja tõttu vangi langemine, haavata saamine jne) käsitati paratamatusena, mis tabab inimesi neist endist olenemata, peeti selliseid vaeseid õigeteks vaesteks, kellel oli õigus kogukonnalt toetust saada. Meeste puhul pakuti seda eelkõige kohalikkust päritolu vanadele invaliididele, aga sõjaväelasena või vigasena oli seda võimalik saada ka võõrastel.

Kokkuvõtlikult võib öelda, et meeste seltskond, kes abisaajate nimekirjades esines, oli küll kirju, kuid kõigi juhtumite puhul toodi täpselt välja, mis asjaoludel toetust maksti. Meestelt eeldati, et nad osalevad tööturul kuni surmani, kui neid ei taba terviserike, mis töötegemist otseselt takistab. Tööks või enda abistamiseks peeti ka kerjamist ning nagu selgub, olidki

⁶⁰ Seda ametit on erineval ajal ja erinevas kohas tõlgendatud erinevalt, sel ajal Tallinnas tähendab see ilmselt suurtükiväelast.

⁶¹ TLA, 237.1.21, l. 102. Tänavavaeste kataloog, 1730–1739.

⁶² Samas.

⁶³ Samas, l. 102v.

enamik kerjuseid mehed – isegi sel moel enese eest hoolitsemine oli ühiskonna silmis mehele sobilikum kui abi küsida. Selliste ühiskondlike ootuste tõttu oli mehi abisaajate hulgas neli korda vähem kui naisi.

Vaesed naised

Varauusaegses ühiskonnas oli naistel keeruline iseseisvalt hakkama saada, mida näitavad ka vaatlusalused abivajajate nimekirjad. Enamik töid ja erialasid oli lubatud üksnes meestele ning abikaasa surma korral pidi naine uuesti abielluma, et säilitada oma elupaik ja/või mehele kuulunud käsitöökoda. Kui perel aga märkimisväärset omandit ei olnud ja lesega abielluda soovijaid ei leidunud, siis ei jäänud naisel üle muud kui pöörduda abisaamiseks kohaliku omavalitsuse poole. Nii ongi Tallinna vaeste nimekirjade järgi kõige suurema vaesusriskiga isikud lesed. Näiteks võib tuua 1732. aasta vaeste nimekirja, kuhu kantud 136 isikust 26 on mehed ja 110 naised ning viimastest ei ole lesestaatuses vaid 16 isikut. Neist neli olid abielus ning vaeste nimekirjas seetõttu, et nende mees oli töövõimetu. Ülejäänud mitteleskedest abisaajad olid kas vallalised või ei ole nende perekonnaseisu märgitud.

Leskede ja vaeslaste huve kaitses ka eestkostjate määramise kohustus, kuid nagu nimekirjast nähtub, ei aidanud see siiski kõigil vaesust vältida. Mingil määral proovis linn luua leskedele võimalusi ka ilma vaestemajja sattumata endale ja lastele elatist teenida. Näiteks oli kehtestatud kord, et vaesunud kodanike lesed võisid müügiks küpsetada ja korviga majast majja käies oma tooteid müüa.⁶⁴ See tekitas küll pagarite hulgas pahameelt, aga seda tegevust varauusajal ei keelustatud.⁶⁵ Auväärsemaid ameteid pidanud meeste leskedele olid ette nähtud väikesed stipendiumid ja toetusfondid,⁶⁶ kuid suurem osa leski, kes uuesti ei abiellunud ning keda ei saanud üleval pidada nende lapsed, vajas seisusest hoolimata välist abi.

Vallaliste naiste olukord oli veelgi keerulisem. Naised, kes ei olnud abielus, võisid töötada teenijatena või elasid oma päritoluperekonna juures, kuid mõlemal juhul sõltusid nad otseselt kellestki teisest ja langesid toe kadumisel vaesusse. Nimekirja kantud vallalistest naistest said neli toetust, kuna kannatasid raskete tervisehädade käes. Näiteks vanapreili Anna Margaretha Collander, Paide pastori tütar, oli täiesti pime ja sai linnalt toetust 53 kopikat kuus; Saaremaa sekretäri tütar, vanapreili Dorothea Gartner oli haige ja sai 43 kopikat; vanapreili Elisabeth Bruun Narvast oli voodihaige; samuti Brita Pawels, kes elas Toompeal; neli naist arvati toetuse vääriliseks, sest nad olid olnud teenijad ja jäänud seetõttu vallaliseks. Anna Maria Brobergi kohta on märgitud, et mees jättis ta maha, mille juurde on omakorda lisatud, et ta oli pime, ilmselt just sel põhjusel sai ta linnalt toetust 54 kopikat kuus.

Üksikuid naisi elas Tallinnas toona mõistagi rohkem. Näiteks ei kohta me vaeste nimekirjades ei vallasemasid ja nende lapsi ega prostituute jt. Loomulikult olid nii vallaslapsed kui ka vallasemad linnas olemas. Püha Vaimu kirikus peeti vallaslaste sündide üle isegi eraldi arvet ja neid on sündinud küllaltki palju. 1730.–1740. aastatel on igal aastal registrisse kantud 10–20 nn hooralast⁶⁷, 1750.–1760. aastatel 30–40 last.⁶⁸ Siit joonistub välja naiste vaesusrisk, mis ei ole linna arvepidamisse jõudnud. Naisi, kes elasid kogukonna arvates n-ö jumalavallatut elu, ei peetud vajalikuks toetada: linna sotsiaalhoolekande jaoks ei liigitunud need naised õigete vaeste hulka.

⁶⁴ TLA, 230.1.Bs 10, l. 56. Rae publikaat, 1688.

⁶⁵ Vt nt TLA, 230.1.Bf 79 I, lk 24–24v. Tallinna rae otsus, 21.05.1707. Lesed võivad küpsetada, aga mitte rukki-leiba.

⁶⁶ I. Leimus. Heategevus. – Suurgildi ajalugu Liivi sõjast 18. sajandi lõpuni. Tallinna Suurgild ja gildimaja. Tallinn: Eesti Ajaloomuuseum, 2011, lk 161.

⁶⁷ Hooralaps (*Hurkind*) ei tähenda tingimata prostituudi last, vaid see on enamasti vallaslapse tähenduses, vt ka I. Põltsam-Jürjo. Kõlvatud naised, lk 72–87.

⁶⁸ TLA, 238.1.1, lk 210–214. Ristitud ja maetud vallaslapsed, 1723–1731; TLA, 238.1.2, lk 105–198. Ristitud hooralapsed, 1755–1773; Samas, lk 376–399. Ristitud hooralapsed, 1748–1754.

Vallasemade olukord oli väga raske ja seda isegi juhul, kui lapse isa oli teada, sest isa ei pruukinud lapsekasvatamisel osaleda. Esines vastsündinute tapmisi, kuigi selle eest hoiatati korduvalt⁶⁹ ja sellesse suhtuti äärmiselt rangelt: selliseid juhtumeid arutati kohtus põhjalikult ja halvaks panuga ning süüdlased hukati.⁷⁰ Linnas oli rajatud komblusreegleid rikkunud naistele nn ketrusmaja (*Spinnhaus*), mis valmis 17. sajandi lõpus (1697–1699) ja tegutses kuni 1770. aasta tulekahjuni.⁷¹ Ketrusmajja paigutati naised reeglina sunniviisiliselt ja tähtajaliselt. Elutingimused ketrusmajas olid väga rasked, nii et see asutus meenutas pigem vanglat kui vaestemaja. Siiski pakkus see kasvõi ajutiselt peavarju ja toitu, mille eest vastutasuks tuli teha tööd. Ketrusmajades elanud naised ei ole samuti vaestena registreeritud, sest nad kuulusid valede vaeste hulka. Põhjalikud vallasemade nimekirjad Püha Vaimu kiriku raamatutes annavad võimaluse selliste naiste saatust ja eluraskusi uurida ning vaadelda lähemalt ühte valede vaeste hulka kuulunud isikute gruppi, kellele linn abi ei pakkunud.

Kus on vaesed lapsed?

Orbe ja leidlapse peeti varauusajal kõige olulisemaks vaestehoolekande sihtgrupiks. Juba keskajal olid nn leidlastekodud asutatud paljudesse suurematesse linnadesse, Pariisis pakuti 17. sajandi lõpus ja 18. sajandi esimesel poolel orbudekodus kohta kuni 7000 lapsele, kes toodi kokku üle kogu riigi.⁷² Saksakeelsetes maades nagu ka Tallinnas hoolitseti varasemal ajal orbude eest seekides ja hospitalides,⁷³ eraldi orbudekodu sel ajal ei asutatud. Vajadust selle järele oli Tallinnas küll arutatud, näiteks kui 1699. aastal asuti ehitama ketrusmaja, kerkis üles ka lastekodu küsimus, kuid raha selle jaoks ei leitud.⁷⁴ 1708. aastal tegi justitsbürgermeister Wilhelm Hetling raele taas ettepaneku kaaluda vaestele lastele ja orbudele vaestlastekodu asutamist, kus tegutseks ka kool,⁷⁵ kuid keeruliste aegade tõttu ei realiseerunud ettepanek selgi korral.

Orbudekodude asutamine hoogustus pietistide tegevuse mõjul ja 1724. aastal jõudis esimene orbudekodu ka Eestisse. Toomkiriku ülemõpetajaks olnud pietist Christoph Friedrich Mickwitzi juhtimisel rajati orbudekodu Toompea eeslinna.⁷⁶ Toomorbudekoju ei võetud üksnes orbe, vaid ka lapsi, kellel oli surnud üks vanem, vahel aga ka lihtsalt väga vaeste perede lapsi. Orbudekodu hoolealuste nimekirja pandi aastatel 1724–1753 kirja 270 toetust vajanud last, nende hulgas oli ka linnast pärit orbe ja vaeseid lapsi. Laste arv selles nimekirjas ei ole siiski piisavalt suur, et võiks eeldada, nagu oleks orbudekodu abil lahendatud vaeste laste probleem kogu Tallinnas. Ka ei leia me sellest orbudekodust kohaliku lihtrahva vallaslapsi või orbe peale mõne üksiku erandi.⁷⁷

Vaeste laste nimekiri on olemas aastast 1696. Nälja-aastate kõige raskemal sügisel pandi kirja 164 last ning kirjeldati paari sõnaga nende vaesuse põhjuseid. Suurem osa lapsi oli tulnud maalt, kuna nende vanemad olid surnud. Palju oli nn hooralapsi, mitmed lapsed olid

⁶⁹ Seda keeldu anti välja ka eesti keeles: RA, EAA.1.2.32, l. 32. Rootsi kuninga asehaldur Bengt Horni plakat, 20.04.1665; TLA, 230.1.Ai 2, l. 576. Eestimaa kuberneril parun Friedrich von Löweni teadaanne karistuste kohta naistele, keda saab süüdistada vastsündinu tapmises, 1726.

⁷⁰ Nt TLA, 230.1.Ab 134, l. 474–474v. Raeprotokoll, 5.09.1699; TLA, 230.1.Ab 140, l. 364v. Raeprotokoll, 13.06.1705.

⁷¹ TLA, 234, lk 50–51. E. Siimo. Tallinna Jumala- ja Viljalaegas, Seekidekonvent. Ajalooline öiend.

⁷² M. Meumann. Kinderfürsorge in nordwestdeutschen Städten. – Johaneck, Städtisches Gesundheits- und Fürsorgewesen vor 1800, lk 181–198, siin lk 184.

⁷³ Samas.

⁷⁴ TLA, 230.1.Ab 134, l. 45v. Raeprotokoll, 13.01.1699.

⁷⁵ TLA, 230.1.Ab 144, l. 209. Raeprotokoll, 16.04.1708.

⁷⁶ T. Kröönström. Orbudekool Toompea eeslinnas kui pietistlike haridusuuenduste ilming. – K. Kaju (koost). Uutmoodi ja paremini! Ühiskondlikest muutustest 18. sajandil ja 19. sajandi algul. Rahvusarhiivi toimetised 28/33, Tartu, 2018, lk 7–43.

⁷⁷ Samas, lk 34–36.

vigased. Nad olid erinevas vanuses, vennad-õed koos, sageli olid nad elama paigutatud kellegi juurde või leidsid peavarju kõrtsis.⁷⁸

1730. aastate alguses koostatud vaeste nimekirjadest lapsed aga peaaegu puuduvad, sinna on kantud ainult viis last. Üks laps, Johann, oli linna vaeste nimekirjas ükski, tema kohta on kirjutatud, et ta oli väga väike poiss. Paar korda on mainitud, et inimesel on haige laps, kuid enamasti lapsi uurimiselustes nimekirjades ei leidu.

Vaesed lapsed olid Tallinnas kahtlemata olemas. Tekib küsimus: miks me ei leia neid siis linna abisaajate nimekirjadest? Võimalik, et lastele leiti koht paremal järjel olevate perekondade juures. Samuti ei saa välistada, et vaesed lapsed paigutati siiski seeki, aga mingil põhjusel jäid nad nimekirjadesse kandmata. Siinkohal võib meenutada, et nii linnaseegis kui ka Jaani seegis tegutses alates 1720. aastatest kool lihtrahva lastele,⁷⁹ mistõttu oleks usutav, et seekides olevad lapsed olid üks ajend koolide loomiseks.

Paraku jääb käesoleva artikli raames vastuseta küsimus: kas ja mil moel 1730. aastate Tallinnas abivajavate laste üle arvet peeti? Loodetavasti õnnestub sellele küsimusele vastuseid leida edasise uurimise käigus. Küll aga näitab laste puudumine veel kord, et vaatlusalused nimekirjad ei paku Tallinna vaestest ammendavat ülevaadet.

Laste puudumise tõttu ei saa vastata ka küsimusele: kas vaesus oli põlvest põlve edasi kanduv? Üksikute vihjete põhjal võib oletada, et 18. sajandil prooviti anda vaestele lastele võimalust ametit omandada, et päästa neid tulevikus vaesusest ning säästa linnakogukonda nende ülevõlpidamisest. Kui laps ei olnud orb, siis loodeti, et ta saab edaspidi ka oma vaeseid vanemaid toetada. Kuid nagu öeldud, on ülevaade vaestest lastest praegu puudulik ja vajab edasist uurimist.

Kas vaesus oli Tallinnas seisuslik?

Varauusajal peeti tähtsaks inimese päritolu, linnaelanikud jagunesid seisustesse ja sünnijärgne seisus määras kogu elu. Tavatsetakse arvata, et vaesusesse langemine ohustas eeskätt linna kõige madalamaid seisuseid. Vaeste nimekirjadest ilmneb aga, et vaesus ei pruukinud tuleneda seisusest. Kuigi vaesusrisk võis olla lihtrahval suurem, ei olnud vaesuse eest kaitstud ka kõrgematest seisustest isikud: vaeste nimekirjadesse on kantud peaaegu kõigist seisustest abivajajaid. Seega ei leia piisavat kinnitust eeldus, et vaesus oli varauusaegses ühiskonnas rangelt seisuslik, kuid seda arvamust ei saa samas ka täielikult ümber lükata. Selle dilemma näitlikustamiseks sobivad hästi Tallinna vaeste nimekirjad 1730. aastate algusest.

Linnaelanikkonda võib sel perioodil vaadelda jaotatuna kolme sotsiaalsesse kihti: 1. ülemkiht, kuhu kuulusid kaupmehed, literaadid, sõjaväelaste hulgast ohvitserid; 2. keskkiht, kuhu kuulusid tsunftikäsitöölised (Tallinnas Kanuti gild) ja linnateenistujad ning allohvitserid; 3. alamkiht, kuhu kuulusid lihtsate käsitöölade esindajad (Tallinnas varasemad Olavi gildi liikmed), majateenijad, sulased, töölisid jt abiametid ning soldatid.⁸⁰ Kui jagada nimekirja kantud 132 vaest, kelle nime taha on märgitud nende eluala, loetletud seisuste vahel, siis selgub, et 1730. aastate alguses kuulus 88 (66%) neist linna alam-, 27 (20%) kesk- ja 16 (12%) ülemkihti.

Kõrgemast seisusest linnaelanike puhul oli eranditult tegemist leskedega: neid esineb nimekirjades 14. Kahe isiku kohta on märgitud lihtsalt kodaniku lesk: Anna zur Haar oli väga vana ja elas pastori juures maal, teine kodanik on juba nimetatud pime Dorothea Habbe, kes

⁷⁸ TLA, 234.1.22, l. 2–9a. Tänavavaeste nimekiri, 1696.

⁷⁹ T. Krõonström. Jakob Niemanni eesti kool Tallinnas. Lihtrahva haridusest Tallinnas enne algkoolide asutamist. – P. Lotman (koost). Kirik, keel ja kool, haridusideed varauusaegsel Eesti- ja Liivimaal. Eesti Rahvusraamatukogu toimetised 17, Tallinn, 2021, lk 139–177, 144–145.

⁸⁰ C. J. Kenéz. Beiträge zur Bevölkerungsstruktur von Reval in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts (1754–1804): Inaugural – Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Dr. phil. 1978. Käsikiri Tallinna Linnaarhiivis, lk 80–100.

elas koos vaimuhaige tütrega Tartus. Nimekirjast leiab kolm kaupmehe leske: siinse kodaniku ja Suurgildi liikme Christian Sangeri lesk Maria Günther ning kaupmeeste lesed Margaretha Elisabeth Heering ja Anna Dorothea Hammer. Kõik nad olid majavaeste nimekirjas ehk elasid arvatavasti lähikondsete juures. Samuti oli vaeste seas kuus isikut, kelle mees oli olnud ametnik, näiteks kortermeistri lesk Anna Dorothea Berg. Mitmed ametnike lesed olid sisse-rändajad, nagu näiteks ametmehe lesk Brita Blohm, kes tuli maalt linna pärast katku, elas kaks aastat Toompea eeslinnas Uuel tänaval ja võeti 1720. aastal vastu linnaseeki; sekretäri tütar, haige vanapreili Dorothea Gärtner Saaremaalt; kirjutaja lesk Soomest. Samuti oli Tallinnasse sisse rännanud kaks vaeste nimekirjas olevat pastori leske – Maria Bars Soomest ja Christiana Kelch maalt – ning Põltsamaalt oli tulnud pastor Swen Laurentz Collanderi pime tütar Anna Margaretha Collander. Kõrgemast seisusest mehi ei ole nimekirja järgi vaesusesse langenud. Lisaks ilmneb, et paremast seisusest sisse-rändajatele oldi valmis lahkemini toetust pakkuma kui lihtsatele sisse-rändajatele. Nii oli nimekirja kantud võõraste hulgas rohkem haritud inimesi või teiste linnade kodanikke kui kõige madalamast seisusest abivajajaid.

Linnaelanike keskkihti kuulunud 27 vaest olid suuremas osas käsitöömeistrite lesed, lisaks mõned allohvitserid ja linnateenistujad või nende lesed. Näiteks kullassepa voodihaige lesk Tartust Anna Maria Torstensohn; vana kübarsepa lesk Elisabeth Bieselstein; maalri lesk Anna Maria Schneider; Jaani seegi vaeste ülevaataja Michael Hanssohni lesk Catharina jt. Peenemate alade käsitöömeistreid endid nimekirjades ei leidu, küll on aga mõned üksikud sellid ning nende vaeseks jäämise kohta on alati välja toodud ka lisapõhjus. Näiteks oli pagarisellil Johann Schroederil raske luumurd, kindameistri sell Bartholomeus Busekist oli aga jäänud pimedaks.

Linna kõige arvukam seisus, linnaelanike alamkiht (*Gemeine Leute*) koondas ka kõige suurema hulga vaeseid abivajajaid. 88 vaese hulgas oli kõige rohkem (35) töölisi. Tööliste hulka on arvatud isikud, kelle ametiks on märgitud *Arbeitskerl*,⁸¹ karjased, sulased, teenijad ja kalurid. Olid ka mõned lihtsamate linnateenijate lesed, näiteks raetenri lesk Dorothea Elisabeth Götze, Niguliste kiriku kellamehe lesk Catharina Nielstochter, linna karjane Karjatse Jürri ja tema naine jt. Kõik nad olid kohalikku päritolu või olid olnud linna või linnakodanike teenistuses. Päris võõrastele madalast seisusest isikutele reeglina abi ei antud. Alamkihi hulgas oli ka 19 lihtsama käsitöö meistrit või nende leske. Lihtsate käsitööliste hulka kuulusid mittedaksa müürsepad, kiviraidurid, kasuksepad, aga ka transpordiga seotud ametid (voorimehed, kärumehed jt) ning merekaubandusega seotud abiametid (nt mündrikud). Veel olid vaeste nimekirjas mõned kerjused, keda enamasti ei saa seisuslikult liigitada, mõned talupojad ning 25 soldatit või soldati leske, kes kuulusid samuti linna sotsiaalsesse alamkihti.

Nagu näha, ohustas vaesusesse langemine oluliselt suuremat osa ühiskonnast kui pelgalt linna alamkihti. Paljudel linnaelanikel ei olnud piisavat finantsilist kindlustust, et vältida hätta sattumise korral abivajaja staatusesse langemist. Paljud linlased elasid oma kodukohast kaugel ja neid ei ümbritsenud hõimlased, kes saanuks aidata neil raskusi ületada. Samuti suurendasid vaesusesse langemise riski märkimisväärselt epideemiad ja sõjad, mis võisid lühikese aja jooksul linnaelu pea peale pöörata ega hoolinud ohvrite seisusest. Sedakaudu ulatus vaesusrisk ka nende linlasteni, kes olid tavaoludes majanduslikult paremini kindlustatud. Siiski tuleb mõnda – ja seda kinnitavad uurimisalused vaeste nimekirjad –, et linlaste ülemja keskkihi puhul oli vaesusrisk peamiselt naistel, väljaõppinud või haritud mehi abisaajate hulgas peaaegu ei kohta.

Erandi moodustasid ametliku kerjaõiguse saanud kerjused, kellest enamik kuulus 18. sajandi esimese poole Tallinnas sotsiaalselt linna ülem- või keskkihti, kuna kerjamise välja-juurimise eesmärgil kerjaõigust lihtrahvale reeglina ei antud. Seisuslikkust võib aimata ka mujalt sisse-rännanud vaeste puhul: nagu juba öeldud, määrati toetust leebemini kõrgemast seisusest pärinevatele hädalistele.

⁸¹ Tööpoiss ehk tööline.

Toetuse suuruse määramisel ei ole täheldatav seisuslik vahetegemine vaeste vahel. Näib, et toetusi maksti vajaduse järgi. Nii leiab kõige kõrgemate, aga ka kõige madalamate toetuste saajate hulgast nii vanu teenijaid kui ka kaupmeeste ja käsitööliste leski. Ka ei joonistu välja, et toetuse suurus oleks sõltunud sellest, kas isik on kohalikku päritolu või sisserändaja. 80 kopikat on saanud nii kohalikud kui ka Saksamaalt pärit pimedad kerjused, aga ka näiteks leitnandi lesk Tallinnast, ja samamoodi on kõige madalamat võimalikku ehk 22-kopikalist toetust saanud nii pime Soome soldat, Tallinna kaluri Juhan Königu lesk kui ka Jaani seegi vaeste ülevaataja Michael Hansohni naine Catharina.

Kokkuvõtteks

Vaeste nimekirjad 1730. aastate algusest annavad värvika ja mitmekesise pildi Tallinna vaestest ja vaestehoolekandest, mille keskmes oli püüdlus ära tunda ja toetada nn õigeid vaeseid. Kui esmapilgul näib nimekirjadesse kantud isikute ring üpris kirju ja mitmekesine, joonistuvad lähemal vaatlusel välja põhimõtted, mille järgi toetust määrati. Samuti ilmnevad need elanikkonna grupid, keda nimekirjadest ei leia.

1730. aastatel nimekirjadesse kantud vaestest moodustasid kolmveerandi naised ja vaid veerandi mehed. Naiste vaesusrisk oli oluliselt kõrgem tollase ühiskonna ülesehituse tõttu, mis ei võimaldanud naistel iseseisvalt tegutseda. Naine vajas meessoost esindajat, kelleks võis olla isa, abikaasa, mõni pereliige või ka linna poolt määratud eestkostja. Naiste vaesumise peamiseks põhjuseks oli leseks jäämine. Meestel olid paremad võimalused toime tulla, kuid seda keerulisem oli neil vajaduse korral toetust saada. Meestelt eeldati, et nad töötavad kuni surmani ning peavad lisaks endale üleval suurt hulka kodakondseid. Meeste jaoks oli peamine vaesusrisk tervis. Suurem osa abisaajate hulka sattunud mehi olid pimedad, lombakad või väga vanad.

Olulise rühma moodustasid vaestehoolekannet vajanute seas endised sõjaväelased ja nende lesed. Kuigi vaeste nimekirjadesse kantud sõjaväelaste sekka kuulus ka ohvitsere ja allohvitsere, moodustasid suurema osa neist soldatid. Erialade lõikes oli konkurentsituult kõige kõrgem soldatite ja soldatileskede vaesusrisk, kuna nende amet ei võimaldanud olla teenistuses kuni surmani. Samuti ei olnud neil oma elustiili juures võimalik varandust koguda, et ennast vanaduspõlves ära elatada.

Nimekirju analüüsid selgus, et vaesus ei ohustanud 18. sajandil Tallinnas üksnes kõige madalama seisuse esindajaid. Vaeste hulgast leiab ka kaupmehi ja literaate, kuid kõrgemate seisuste puhul puudutas vaesusrisk eeskätt naissoost pereliikmeid. Mingil määral oli seisuslik ka võõrastele vaestele abi andmine. Võõraste puhul oldi toetuse maksmisel ettevaatlikum ja rangem ning kõrgemast seisusest võõrad seati selgelt eelisolukorda.

Jumalalaeka korralduses 1621. aastal fikseeritud vajadus jagada vaesed õigeteks ja valedesks vaesteks on 1730. aastate vaeste nimekirjades selgelt jälgitav. Nimekirjadest ilmneb, et osa elanikkonna gruppe jäi sotsiaalhoolekande vaateväljast välja. Näiteks ei leidu toetuse saajate nimekirjades vallasemasid ja vallaslapse ning teisi kõige madalamatest seisustest vaeseid. Siit koorub küsimus: kas vaesed olid need, kes said vaestele mõeldud toetusi, või hoopis need, kellel ei olnud mingit lootust abi saada?

Kui artikli üks eesmärke oli otsida vaesed üles 18. sajandi Tallinna tänavatelt, siis tuleb tunnistada, et rae koostatud vaeste nimekirjade põhjal see lõpuni ei õnnestunud. Need nimekirjad ja toetusmeetmed olid ette nähtud vaid nn õigete vaeste jaoks, mistõttu annab nende analüüs ülevaate üksnes linna sotsiaalhoolekande vaatevälja kuulunud isikutest. Selleks, et luua tõelähedast pilti kõigist toona Tallinnas elanud vaestest, tuleks õigetele vaestele lisaks püüda uurimisse kaasata ka nn valesid ehk vääritud vaeseid, kellele linna sotsiaalhoolekanne ei laienunud.